

**Міністерство освіти і науки України
Полтавський державний аграрний університет
Кафедра геоматики, землеустрою та планування територій
Полтавський відділ Українського географічного товариства**

ЛАНДШАФТНЕ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ: СТАЛИЙ РОЗВИТОК І ПРОСТОРОВІ МОДЕЛІ

Монографія

Полтава – 2026

**Ministry of education and science of Ukraine
Poltava State Agrarian University
Department of geomatics, land management and territory planning
Department of Poltava Ukrainian geographic society**

TERRITORIAL LANDSCAPE PLANNING: SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SPATIAL MODELS

Research publication

Poltava – 2026

УДК 911.3(477):001.32
ББК 60.522.14(4Укр)

*Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського державного аграрного університету
(протокол № 13 від 24 червня 2026 р.)*

Рецензенти:

Кисельов Юрій Олександрович, доктор географічних наук, професор (Уманський національний університет, завідувач кафедри геодезії, картографії та кадастру)

Ляшенко Дмитро Олексійович, доктор географічних наук, професор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри геоінформатики)

Ландшафтне планування територій: сталий розвиток і просторові моделі:
монографія / за заг. ред. д.геогр.н. проф. С. М. Шевчука. Полтава: ПДАУ, 2026.
162 с.

Видання присвячене дослідженню сучасних підходів до ландшафтного планування територій, сталого використання земельних ресурсів та просторового розвитку територіальних громад. У роботі висвітлено теоретичні та прикладні аспекти формування агроландшафтів, використання технологій дистанційного зондування Землі, геоінформаційних систем і просторового моделювання для аналізу стану територій та управління природними ресурсами. Значну увагу приділено питанням екологічної стійкості агроландшафтів, оптимізації структури землекористування, плануванню міських зелених зон і моніторингу природоохоронних територій із застосуванням сучасних цифрових технологій. Представлено приклади практичної реалізації досліджень на основі аналізу територій Полтавської області та розроблення моделей просторового розвитку територіальних громад. Результати дослідження розширюють наукові уявлення про сучасні методи ландшафтного планування та інтеграцію геоінформаційних технологій у систему управління територіями.

Видання адресоване науковцям, викладачам, студентам, фахівцям у галузі землеустрою, географії, геоматики, екології, просторового планування, а також усім, хто цікавиться питаннями сталого розвитку територій і сучасними технологіями управління природними ресурсами.

ISBN 978-617-8797-02-7
2025-45

© Колектив авторів
© ПДАУ

Зміст

Передмова

(Шевчук С. М., Домашенко Г. Т.) 5

Розділ 1

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ В АНАЛІЗІ ТА МОДЕЛЮВАННІ АГРОЛАНДШАФТІВ

(Шевчук С. М., Домашенко Г. Т., Єфанов А. С.) 7

1.1. Теоретико-методологічні основи дослідження агроландшафтів 7

1.2. Використання даних дистанційного зондування для аналізу агроландшафтів 21

1.3. Аналіз та моделювання динаміки агроландшафтів на основі даних дистанційного зондування 39

Розділ 2

ПЛАНУВАННЯ МІСЬКИХ ЗЕЛЕНИХ ЗОН ТА САДОВО-ПАРКОВИХ ЛАНДШАФТІВ

(Гапон С. В., Гапон Ю. В., Воробйов Р. С.) 60

2.1. Теоретичні основи планування та функціонування міських зелених зон ... 60

2.2. Аналіз сучасного стану та проблем функціонування зелених зон Подільського району м. Полтави 69

2.3. Розробка проєкту планування оптимізації та розвитку Прирічкового парку м. Полтави 80

Розділ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

(Шевчук С. М., Чувпило В. В., Кошіль Е. А.) 104

3.1. Теоретико-методологічні засади оптимізації ландшафтного планування та сталого використання земельних ресурсів 104

3.2. Аналіз природно-ресурсного потенціалу та сучасних проблем землекористування Великорублівської територіальної громади Полтавської області 119

3.3. Просторове планування та оптимізація землекористування для забезпечення екологічної рівноваги агроландшафтів Великорублівської територіальної громади Полтавської області 136

Післямова

(Шевчук С. М., Домашенко Г. Т.) 150

Список використаних джерел 152

Передмова

Сучасний світ переживає період масштабних просторових, екологічних та соціально-економічних трансформацій. Інтенсивне використання земельних ресурсів, зміни клімату, урбанізація, деградація природних екосистем і зростання антропогенного навантаження ставлять перед суспільством нові виклики, пов'язані із забезпеченням збалансованого розвитку територій. Особливо гостро ці проблеми проявляються в аграрних регіонах України, де природне середовище зазнає значного впливу господарської діяльності, а питання ефективного землекористування, охорони довкілля та просторового планування набувають стратегічного значення.

У цих умовах ландшафтне планування виступає не лише як науковий напрям, а як необхідний інструмент управління територіями, що дозволяє поєднати економічні потреби суспільства із збереженням природного потенціалу. Саме через призму ландшафтного підходу стає можливим комплексне бачення території – як єдиної системи, у якій взаємодіють природні компоненти, господарська діяльність, соціальна інфраструктура та екологічні процеси. Сучасне просторове планування вже неможливо уявити без використання геоінформаційних систем, дистанційного зондування Землі, цифрового картографування та моделей аналізу територіальних процесів. Ці технології відкривають нові можливості для оцінювання стану земельних ресурсів, прогнозування змін у природному середовищі та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Монографія «Ландшафтне планування територій: сталий розвиток і просторові моделі» є спробою комплексно осмислити сучасні підходи до організації та розвитку територій в умовах нових екологічних і суспільних викликів. У роботі поєднано теоретичні основи ландшафтознавства, землеустрою, геоматики, екології та просторового планування із практичними прикладами використання сучасних цифрових технологій для аналізу й управління територіями.

У першому розділі монографії висвітлено теоретико-методологічні засади дослідження агроландшафтів та розкрито значення технологій дистанційного зондування Землі у вивченні сучасних агросистем. Автори показують, як супутникові дані, геоінформаційні технології та просторове моделювання дозволяють аналізувати структуру землекористування, виявляти деградаційні процеси, оцінювати екологічну стійкість агроландшафтів та прогнозувати зміни у природному середовищі. Особливу увагу приділено проблемам антропогенної трансформації територій, ерозії ґрунтів, зміні екологічної рівноваги та пошуку шляхів оптимізації сільськогосподарського землекористування.

Другий розділ присвячений питанням планування міських зелених зон і садово-паркових ландшафтів. У сучасних містах зелені території виконують не лише естетичну чи рекреаційну функцію – вони стають важливими елементами екологічної безпеки, формують мікроклімат, впливають на якість життя населення та забезпечують екологічну стабільність урбанізованого середовища.

На прикладі Подільського району міста Полтави автори аналізують сучасний стан зелених зон, визначають основні проблеми їх функціонування та пропонують підходи до просторової організації й оптимізації міського природного середовища. Окреме місце займає розроблення проєкту розвитку Прирічкового парку, що демонструє можливості поєднання екологічних, соціальних та містобудівних принципів у сучасному ландшафтному плануванні.

Третій розділ монографії зосереджений на проблемах сталого використання земельних ресурсів територіальних громад. У центрі уваги – питання оптимізації структури землекористування, забезпечення екологічної рівноваги агроландшафтів, формування ефективних моделей територіального розвитку та інтеграції природоохоронних принципів у систему управління громадами. На прикладі Великорублівської територіальної громади Полтавської області досліджено сучасний стан природно-ресурсного потенціалу, виявлено основні проблеми землекористування та запропоновано просторові моделі розвитку території, орієнтовані на досягнення екологічної стійкості та підвищення ефективності використання земель.

Важливою особливістю монографії є поєднання фундаментальних наукових підходів із практичними прикладами та результатами реальних досліджень. Авторський колектив прагнув не лише узагальнити сучасні наукові концепції, а й показати, як інструменти геоінформаційного аналізу, дистанційного моніторингу та просторового моделювання можуть бути використані для вирішення конкретних проблем територіального розвитку. Саме тому видання має не лише теоретичне, а й прикладне значення для фахівців у сфері географії, екології, землеустрою та управління територіями.

Монографія адресована науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, представникам органів місцевого самоврядування, землевпорядникам, екологам, фахівцям у сфері просторового планування, а також усім, хто цікавиться проблемами сталого розвитку, охорони довкілля та сучасних методів управління територіями. Автори сподіваються, що представлений матеріал стане корисним джерелом наукових знань, практичних ідей і методичних підходів для подальших досліджень та реалізації ефективної політики просторового розвитку територій України.

У сучасних умовах саме гармонійне поєднання природного середовища, господарської діяльності та інноваційних технологій є основою формування стійких і безпечних територіальних систем. Тому питання ландшафтного планування виходять далеко за межі окремої наукової дисципліни й стають важливим елементом майбутнього розвитку держави, її регіонів і територіальних громад.